

Justitiedepartementet*Straffrättsenheten***En översyn av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte****Sammanfattning**

En utredare ges i uppdrag att biträda Justitiedepartementet med att se över straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. Utredaren ska ta ställning till om straffansvaret för brottet är lämpligt utformat eller om det finns skäl att utvidga eller på annat sätt förändra bestämmelsen. Om utredaren finner att lagstiftningen bör ändras ska författningsförslag lämnas.

Bakgrund

Att vuxna söker kontakt med barn i sexuella syften är inte någon ny företeelse. Genom den tekniska utvecklingen, internets expansion och den utbredda användningen av datorer, mobiltelefoner och surfplattor har emellertid möjligheterna till sådana kontakter mellan vuxna och barn ökat väsentligt. Internet är i dag en välintegrerad del av barns och ungdomars sociala värld. Unga människor använder internet flitigt, både för att upprätthålla kontakter med personer de känner och för att träffa nya. Även om verksamhet med inriktning mot vuxnas kontakter med barn i sexuella syften på internet bedrivs inom Rikspolisstyrelsens IT-brottssektion är internet som kontaktyta i stor utsträckning obevakat. Personer som vill utveckla sexuella kontakter ges därigenom tillgång till mycket omfattande kontaktmöjligheter med barn. På mötesplatser på internet eller via mobilapplikationer är det dessutom relativt enkelt att agera anonymt samt att skapa en vilseledande identitet med påhittade uppgifter om t.ex. ålder, kön och yrke. Kontakterna kan syfta till att få till stånd ett fysiskt möte med barnet för att därigenom möjliggöra ett sexuellt övergrepp, men också till att utsätta barnet för olika onlineövergrepp, såsom att förmå barnet att posera sexuellt eller utföra sexuella handlingar i en webbkamera.

I syfte att förstärka det straffrättsliga skyddet för barn mot att utsättas för sexuella övergrepp infördes den 1 juli 2009 ett nytt brott i 6 kap. 10 a § brottsbalken, kontakt med barn i sexuellt syfte

(prop. 2008/09:149, bet. 2008/09:JuU27, rskr. 2008/09:235). Brottet tar sikte på kontakter med barn som syftar till att möjliggöra sexuella övergrepp vid ett fysiskt möte. Bestämmelsen omfattar den som, i syfte att begå vissa sexualbrott mot ett barn under 15 år, träffar en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande samt därefter vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år. Bestämmelsen är teknikneutral och omfattar såväl kontakter som tas via elektroniska kommunikationsmedel som på annat sätt.

Det finns även straffbestämmelser som kan tillämpas på kontakter som syftar till eller innebär att barn utsätts för onlineövergrepp. En vuxen som exempelvis blottar sig för ett barn i en webbkamera, skickar sexuella bilder eller använder ett språk med tydlig sexuell innebörd kan, beroende på omständigheterna, dömas för sexuellt ofredande. Handlingar som innebär att någon förmår ett barn att klä av sig eller på annat sätt sexuellt posera framför en webbkamera eller delta i s.k. webbkamerasex kan medföra ansvar för t.ex. utnyttjande av barn för sexuell posering. Även försök till utnyttjande av barn för sexuell posering är kriminaliserat. Ansvar för andra brottstyper kan också aktualiseras, såsom exempelvis försök till köp av sexuell handling av barn och barnpornografibrott.

I promemorian Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften (Ds 2007:13), som låg till grund för straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte, föreslogs att straffansvaret skulle omfatta den som har kontakt med ett barn under 15 år i syfte att begå ett sexualbrott mot barnet, dvs. utan krav på en överenskommelse om ett sammanträffande och en efterföljande åtgärd. För bestämmelsens tillämplighet skulle det inte heller spela någon roll om den vuxne haft för avsikt att begå brott mot barnet vid ett fysiskt möte eller via till exempel internet eller telefon.

Förslaget fick ett blandat mottagande av remissinstanserna. Flertalet var visserligen positiva till eller hade inte något att erinra mot promemorians förslag till nykriminalisering. En del remissinstanser ansåg dock att den föreslagna utformningen kunde förväntas ge upphov till bevissvårigheter när det gäller möjligheterna att styrka att kontakter tagits i sexuellt syfte. Vidare framfördes att förslaget kunde antas medföra en hög anmälningfrekvens och ett stort antal inledda förundersökningar som inte skulle leda till åtal på grund av bevissvårigheterna. Kriminaliseringen kunde inte heller förväntas få någon direkt avhållande effekt eftersom risken för lagföring och straff skulle vara i det närmaste försumbar.

I det fortsatta lagstiftningsärendet gjordes bedömningen att det skulle skapa bättre förutsättningar att ingripa mot och lagföra gärningsmännen om straffansvaret i stället förlades till en senare tidpunkt. Vidare ansågs att lagstiftningen erbjöd ett i princip heltäckande skydd mot kontakter som syftar till att utsätta barn för onlineövergrepp och att det därför

endast var vid kontakter som syftar till att möjliggöra sexuella övergrepp vid fysiska sammanträffanden som det straffrättsliga skyddet behövde förstärkas.

Under senare år har frågor om sexuella övergrepp mot och sexuell exploatering av barn ägnats stor uppmärksamhet även internationellt. I såväl EU:s direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi som Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp uppställs krav på kriminalisering av vuxnas kontaktsökande med barn i sexuella syften. Storbritannien och Norge var relativt tidiga med att kriminalisera sådant kontaktsökande. I Norge infördes lagstiftning som, liksom den svenska, förutsätter att gärningsmannen avtalat ett möte med barnet i syfte att begå sexuella övergrepp mot barnet. I Finland infördes 2011 en straffbestämmelse om lockande av barn i sexuella syften enligt vilken redan att föreslå ett möte eller andra kontakter med barn är straffbart, om det framgår av förslaget innehåll eller omständigheterna annars att syftet är att begå vissa sexualbrott mot barnet. Det innefattar även det fallet att gärningsmannen aktivt tar fasta på ett initiativ som kommer från barnet. Den finska lagstiftningen är inte begränsad till brott som är avsedda att begås vid fysiska sammanträffanden, utan omfattar även brott som begås online.

Brå:s utvärdering

Brottsförebyggande rådet (Brå) har haft i uppdrag att följa upp och utvärdera tillämpningen av straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. Av Brå:s studie (Rapport 2013:14) framgår att mellan den 1 juli 2009, då bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte trädde i kraft, och slutet av 2012 registrerades totalt 617 anmälda brott mot bestämmelsen samtidigt som totalt fem brott blev lagförda. Undersökningen visar att en avgörande anledning till att det finns ett så stort glapp mellan antalet anmälda respektive lagförda brott mot bestämmelsen är att de flesta anmälningar inte uppfyller de grundläggande rekvisiten för brottet (över 80 procent). I många av de granskade anmälningarna saknades ett uppenbart sexuellt innehåll i kontakterna. Endast i 16 procent av anmälningarna hade det träffats en överenskommelse om ett fysiskt sammanträffande mellan den vuxne och barnet. I de fall gärningsmannen vidtagit någon ytterligare åtgärd för att främja att ett avtalat sammanträffande kommer till stånd hade mötet också ofta redan ägt rum när brottet anmäldes. Enligt Brå visar dessa omständigheter att det kan finnas behov av att se över konstruktionen av bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. En viktig fråga enligt Brå är också om det kan anses meningsfullt att brottet har en straffskala som är lägre än straffskalan för sexuellt ofredande, eftersom det ofta torde förutsättas någon form av sexuell kommunikation för att kunna styrka ett sexuellt syfte med ett överenskommet möte.

Behovet av en utredning

Genom Brå:s studie framgår det tydligt att tillämpningsområdet för bestämmelsen är mycket snävt. Det centrala rekvisitet, att träffa en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande, och det därtill kommande kravet på en efterföljande åtgärd, gör att när brottet är fullbordat är den situation som bestämmelsen är avsedd att förebygga ofta mycket nära förestående. Utrymmet att ingripa innan mötet äger rum blir därför i praktiken litet. Det har i praxis också framkommit att den omständigheten att ett barn i efterhand uppgett sig inte ha haft för avsikt att faktiskt komma till ett avtalat möte i vissa fall – mot bakgrund av en skrivning om gemensam viljeinriktning i propositionen (s. 46) – tillmätts betydelse för tillämpningen av straffbestämmelsen. Vidare har, genom att straffbestämmelsen begränsats till skydd för barn mot sexuella övergrepp vid fysiska sammanträffanden, dess praktiska betydelse kommit att bli marginell. Mot denna bakgrund finns det skäl att se över bestämmelsen och ta ställning till om straffansvaret är lämpligt utformat. I det sammanhanget bör också övervägas om straffskalan för kontakt med barn i sexuellt syfte bör ändras och om brottsrubriceringen framstår som adekvat.

Uppdraget

Utredaren ska se över straffbestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte och ta ställning till om straffansvaret för brottet är lämpligt utformat eller om det finns skäl att utvidga eller på annat sätt förändra straffbestämmelsen. Utredaren ska särskilt analysera och ta ställning till om straffskalan för brottet bör ändras. Utredaren ska också särskilt överväga om brottsrubriceringen framstår som en adekvat benämning på det handlande som kriminaliseras.

Utredaren ska inhämta kunskap och erfarenhet från några med svenska förhållanden jämförbara utländska rättsordningar om hur vuxnas kontakter med barn i sexuella syften hanteras straffrättsligt.

Utredaren ska inom ramen för översynen dels genomföra en praxisgenomgång av samtliga domar som avser åtal för brott mot bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte, dels – avseende en tidsperiod som ligger efter den tid Brå:s studie omfattar – göra en genomgång av förundersökningsmaterial avseende polisanmälningar om brott mot bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte. I de fall förundersökningarna lett till åtal ska genomgången – oavsett hur åtalet rubricerats – omfatta meddelade domar i dessa ärenden.

Utredaren ska analysera vilka konsekvenser eventuella ändringar skulle få för tillämpningen av övriga sexualbrott mot barn.

Om utredaren finner att lagstiftningen bör ändras ska författningsförslag lämnas.

Utredaren ska redovisa ekonomiska konsekvenser av eventuella förslag och, i förekommande fall, hur ökade kostnader ska finansieras.

Utredaren ska hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet och utredningsväsendet. Samråd ska ske med Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten och Brottsförebyggande rådet samt med andra myndigheter, organisationer och privata aktörer som verkar inom det område som uppdraget avser.

Uppdraget ska redovisas senast den 10 juni 2015.